

Котуха О. С.

*кандидат юридичних наук,
Львівська комерційна академія,
доцент кафедри цивільного права та процесу*

Косаняк С. С.

приватний нотаріус

КОЛІЗІЙНІ НОРМИ В МІЖНАРОДНОМУ ДОГОВОРІ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

Ключові слова: *міжнародний договір купівлі-продажу, колізійна норма, форма, зміст, закон, контракт.*

Keywords: *international sale agreement, conflict rule, form, content, law, contract*

Постановка проблеми. З кожним роком зростає кількість міжнародних договорів купівлі-продажу товарів, і все більше значення надається аналізу колізійних норм, які є притаманними даному виду договорів. Адже при укладенні та виконанні міжнародного договору купівлі-продажу часто виникають колізії, які спричинені належністю сторін договору до різних держав, а отже і відмінностями в правових нормах, які будуть застосовуватись до договору. На наш погляд, доцільно розглянути колізійні питання форми і змісту міжнародного договору купівлі-продажу. Необхідність розгляду цих питань обумовлюється тим, що у разі визнання контракту недійсним у зв'язку з недотриманням форми його всі інші можливі колізійні питання втрачають будь-який інтерес [1, 264].

Стан дослідження. На сьогодні договір міжнародної купівлі-продажу товарів відіграє важливу роль, адже більша частина торговельного обороту України здійснюється на його основі.

Питання правового регулювання договору міжнародної купівлі-продажу товарів у своїх працях досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як М. Г. Розенберг, Ю. Е. Монастирський, Л. А. Сидорчук, Г. С. Фединяк, Є. А. Васильєв, С. Н. Лебедев, М. Є. Єремичев, У. Бернам, Л. П. Ануфрієва, С. Г. Кузьменко, А. І. Дмитрієв, Л. А. Лунц, І. В. Єлисеєв та інші.

Метою статті є аналіз колізійних норм, які застосовуються при регулюванні питань пов'язаних з укладенням та виконанням договору міжнародної купівлі-продажу.

Виклад основних положень. На сьогодні головною колізійною прив'язкою, яка вирішує питання, що пов'язані з формою контракту, є правило “закон місця вчинення угоди” (*locus formam regit actum*). Згідно з цим правилом, відносини сторін у питаннях форми угоди підпорядковуються праву держави її укладення. Вважається, що цей принцип залишається непорушним і його обмеження відоме невеликій кількості держав [1, 90].

Проте, у випадках з міжнародними договорами цивільно-правового характеру виникає ще одна специфічна особливість, пов'язана з укладанням т. з. “договору між відсутніми” (укладення договору за допомогою телетайпу, факсу, телефону і т. д.). У зв'язку з цим у національних законодавствах багатьох країн вироблені різні модифікації застосування даної колізійної прив'язки. Так, у ряді країн для таких випадків запропоновано використовувати такий різновид зазначеного правила, як місце вчинення “останньої дії”, тобто такої, без якої сам контракт вважається неможливим (неіснуючим).

Ще одним колізійним питанням щодо форми контракту є питання про обов'язковість письмової форми міжнародних цивільно-правових договорів. За загальним правилом, прикладом якого є положення ст. 11 “Віденської конвенції ООН Про договори міжнародної купівлі-продажу товарів” [2], не вимагається, щоб даний міжнародний договір укладався чи підтверджувався в письмовій формі або підпорядковувався іншій вимозі щодо форми. Він може доводитися будь-якими засобами, включаючи усні свідчення. Як зазначається в літературі, в цій нормі “Віденської конвенції” (1980 р.) знайшла відображення практика міжнародної торгівлі – не висувати до форми договору будь-яких формальних вимог [1, 266].

У національних законодавствах дане питання здебільшого вирішується встановленням вимог щодо дотримання простої письмової форми (так, контракт, укладений за допомогою телетайпу або факсу, відповідає вимогам про письмову форму) [3, 428]. Складнішою стає ситуація в тих випадках, коли щодо міжнародних цивільно-правових договорів вимагається спеціальна форма, зокрема нотаріальне посвідчення та/або державна реєстрація. Подібні норми, які мають імперативний характер, відомі всім правовим системам і недотримання їх вимог призводить до нікчемності договору [1, 267].

У вітчизняному законодавстві колізійні норми щодо форми правочину за участю іноземного елемента містяться в ст. 31 Закону України “Про міжнародне приватне право”. Згідно ч. 1 даної статті Закону, якщо інше не передбачено законом, форма правочину має відповідати вимогам права, яке застосовується до змісту правочину, але достатньо дотримання вимог права місця його вчинення, а якщо сторони правочину знаходяться в різних державах, – права місця проживання сторони, яка зробила пропозицію, якщо інше не встановлено договором. При цьому форма правочину щодо нерухомого майна визначається відповідно до права держави, у якій знаходиться це майно, а щодо нерухомого майна, право на яке зареєстроване на території України, – права України (ч. 2 ст. 31 Закону України “Про міжнародне приватне право”) [4].

Зовнішньоекономічний договір (контракт), якщо хоча б однією стороною є громадянин України або юридична особа України, укладається в письмовій формі незалежно від місця його укладення, якщо інше не встановлено законом або міжнародним договором України (ч. 3 ст. 31 Закону України “Про міжнародне приватне право”).

Оскільки міжнародний договір купівлі-продажу – це договір, що є результатом спільного волевиявлення двох або більше суб’єктів різної державної належності, то виникає питання про встановлення права, яким повинен регулюватись зміст такого договору [5, 397].

На сьогодні загальновизнаним у доктрині міжнародного приватного права є підхід щодо надання сторонам договору можливості самим визначити право, яке буде регулювати зміст правочину – т. з. “автономія волі” учасників договору (*lex voluntatis*) [6, 280].

Колізійне право більшості держав дозволяє сторонам цивільно-правового договору, ускладненого іноземним елементом, у тому числі і сторонам міжнародного комерційного договору, підпорядкувати його обраному ними компетентному правопорядку. Автономія волі як колізійна формула прикріплення (*lex voluntatis*) отримала свій розвиток в законодавстві багатьох держав і закріплена у всіх міжнародних договорах, що стосуються даного питання [5, 378].

В українському законодавстві основні правила автономії волі сторін передбачені у ст. 5 Закону України “Про міжнародне приватне право”, де зазначається: “У випадках, передбачених законом, учасники правовідносин можуть самостійно здійснювати вибір права, що підлягає застосуванню до змісту правових відносин. Вибір має бути явно вираженим або прямо впливати з дій сторін правочину, умов правочину чи обставин справи, які розглядаються в їх сукупності, якщо інше не передбачено законом. Вибір права може бути здійснений щодо правочину в цілому або його окремої частини. Вибір права щодо окремих частин правочину повинен бути явно вираженим” [4].

Коли сторони не скористалися принципом “автономії волі” або скористалися ним неналежним чином (здійснений ними вибір визнано недійсним), то виникає ряд проблемних питань, оскільки у національних законодавствах правове регулювання змісту міжнародного договору купівлі-продажу є різним, як різними є колізійні прив’язки з цього приводу (закон найбільш тісного зв’язку, закон держави продавця, закон місця виконання договору, закон місця укладення договору та інші) [7].

В нашій державі, як і в інших державах “континентального (романо-германського) права”, діє своєрідне поєднання колізійних прив’язок “закон найбільш тісного зв’язку” (*proper law*) та “закон держави продавця” (*lex venditoris*).

Згідно положень ст. 32 Закону України “Про міжнародне приватне право”, зміст правочину може регулюватися правом, яке обрано сторонами, якщо інше не передбачено законом, а у разі відсутності вибору права до змісту правочину застосовується право, яке має найбільш тісний зв’язок із правочином. При цьому, якщо інше

не передбачено або не впливає з умов, суті правочину або сукупності обставин справи, то правочин більш тісно пов'язаний з правом держави, у якій сторона, що повинна здійснити виконання, яке має вирішальне значення для змісту правочину, має своє місце проживання або місцезнаходження [8].

В свою чергу, ч. 1 ст. 44 Закону України “Про міжнародне приватне право” визначає, що при цьому стороною, що повинна здійснити виконання, яке має вирішальне значення для змісту договору за договором купівлі-продажу є продавець.

Закон країни продавця має на увазі застосування до договору купівлі-продажу права тієї держави, на чій території знаходиться місце проживання або основне місце діяльності продавця. Основне місце діяльності, як правило, це місце торгового облаштування продавця [9].

Висновки. Аналізуючи колізійні норми в міжнародному договорі купівлі-продажу можна зробити висновок, що в зв'язку з великою кількістю колізій, сучасне суспільство потребує чіткої регламентації даного питання. Це зумовлено тим, що останнім часом, міжнародна торговельна діяльність постійно розвивається і, відповідно, сторонам, щоб уникнути суперечок при укладенні та тлумаченні договору, потрібно знати яку колізійну норму слід застосовувати. Таким чином, перед сторонами виникає проблема “вибору закону”, що вирішується за допомогою колізійної норми. При здійсненні такого “вибору”, в першу чергу, вирішенню підлягають колізійні питання щодо форми та змісту договору, недотримання яких тягне недійсність контракту в цілому.

Список використаних джерел

1. Чубарев В. Л. Міжнародне приватне право: Навчальний посібник / В. Л. Чубарев. – К.: Атіка, 2008. – 608 с.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11.04.1980 // Офіційний вісник України. – 2006 р. – № 15, стор. 438, стаття 1171.
3. Фединак Г. С. Міжнародне приватне право: підручник / Г. С. Фединак, Л. С. Фединак. – 4-те вид. (перероб. і доп.) – К.: Атіка, 2009. – 500 с.
4. Про міжнародне приватне право: Закон України: від 23.06.2005 // Відомості Верховної Ради України. – 2005 р., № 32, стор. 1278, стаття 422

5. **Поєдинок В. В.** Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посібник / В. В. Поєдинок. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 288 с.
6. **Міжнародне приватне право:** науково-практичний коментар Закону – [Довгерт А. С., Кисіль В. І., Серьогін О. Ю., Калакура А. Я. Та ін.] / За ред. Довгерта А. С. – К., 2008. – 352 с.
7. **Сидорчук Л. А., Строкач Ю. В.** Порівняльно-правовий аналіз тлумачення договору міжнародної купівлі-продажу товарів з позиції американського, українського права та Віденської конвенції Про міжнародну купівлю-продаж товарів. [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
8. [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua>
9. [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <http://studme.com.ua>

Анотація

У статті зазначено проблемні питання застосування колізійних норм в міжнародному договорі купівлі-продажу, проаналізовано основні колізійні прив'язки щодо форми та змісту міжнародного договору купівлі-продажу, розкрито правила їх застосування.

Annotation

The article indicated the problematic issues of applying conflict rules to the International sale agreement, analysed the basic conflict bindings on the form and content of international sales contract, reveals rules for their application.